

«невігластва і темноти», а отже як інститут експлуататорського відмерлого режиму, відповідно підлягає знищенню. На початковому етапі революційних перетворень В. Ленін і його послідовники вважали, що коли трудящі знищать матеріальне підґрунтя (матеріальні засоби до існування) церкви, тоді релігія відіме сама по собі [6. с. 22, 24]

Таким чином напередодні свого приходу до влади більшовики вже мали чітко означену стратегію щодо конструювання атеїстичного суспільства, членам якого надавалося б право вірити лише в комуністичні ідеали.

Література:

1. Амосов Н. Октябрьская революция и церковь / Н. Амосов. - М.: ОГИЗ, 1937. - 46 с.
2. Барменков А. И. Свобода совести в СССР / А. И. Барменков. - 2-е изд. - М.: Мысль, 1986. - 224 с.
3. Возняк Н. В. Національне питання і релігія / Нонна Віталіївна Возняк. - К.: Товариство «Знання» Української РСР, 1969. - 48 с.
4. Гаврилик О. Є. Свобода совісті в соціалістичному суспільстві / Олексій Єфимович Гаврилик. - К.: Політвидав України, 1981. - 278 с.
5. Ерышев А. А. Религия - враг равноправия и дружбы народов / Александр Александрович Ерышев. - К.: Издательство Укадемии Наук Украинской ССР, 1962. - 56 с.
6. Киридон А. М. Час випробування: держава, церква, суспільство в радянській Україні 1917-1930-х років / А. М. Киридон. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. - 384 с.
7. Куроедов В. А. Религия и церковь в Советском государстве / В. А. Куроедов. - М.: Политиздат, 1981. - 263 с.
8. Луначарский А. В. Марксизм и религия / Анатолий Васильевич Луначарский - М.: «Знание», 1971. - 64 с.
9. Мануйлова Д. Е. Церковь как социальный институт / Д. Е. Мануйлова. - М.: «Знание», 1978. - 64 с.
10. Мегружан Ф. Религия и национальная рознь / Ф. Мегружан. - М.: Государственное антирелигиозное издательство, 1939. - 58 с.
11. Персиц М. М. Отделение церкви от государства и школы от церкви в СССР / Марк Менделевич Персиц. - М.: Издательство Академии наук СССР, - 1958. - 200 с.
12. Тимофеев В. Д. Социальные принципы коммунизма и релігія / В. Д. Тимофеев - М.: «Мысль», 1969. - 208 с.

Олександр Мосієнко
(м. Житомир)

УКРАЇНСЬКІ ТА ІНШІ НАЦІОНАЛЬНІ ВІЙСЬКОВІ ФОРМУВАННЯ В УМОВАХ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У наступному, 2014 році, буде відзначатися 100-на річниця початку Першої світової війни. Вона стала найбільш масштабним світовим протистоянням в порівнянні з усіма попередніми війнами, в яку було втягнуто 38 держав, в території яких мешкали 70% населення земної кулі. Війну викликало протистояння військово-політичних блоків -Антанти і Троїстого (згодом Четверного) союзу.

Армії Російської та Австро-Угорської імперій були багатонаціональними.

Проте існував ряд особливостей, який відображав ставлення влади до окремих національностей. Так, у відповідності з новими положеннями про «Про військову повинність», які стали результатом реформування армії, що було започатковане у 1874 р. та підтверджене у 1913 р. окремі народи - узбеки, таджики, киргизи, казахи, буряти, якути, народи Кавказу та фіни, були звільнені від призову як неблагонадійні. Тим більше уваги привертає історія національних частин в Першій світовій війні. Масштаби війни, значні людські втрати змусили уряди воюючих держав переглянути своє ставлення до невикористаних людських ресурсів. Тому загальною практикою стало створення національних військових формувань. Не стали виключенням і Російська імператорська армія та армія Австро-Угорщини.

В Австро-Угорщині існувала територіальна система комплектування армії, в Російській імперії - змішана (територіальна і екстериторіальна).

До складу російської армії входили наступні національні частини, які в різні періоди діяли на Південно-Західному фронті:

1. Українізовані з'єднання російської імператорської армії;
2. Польські частини;
3. Бельгійський бронедивізіон;
4. Британський бронедивізіон;
5. Чехословацький корпус;
6. Сербський добровольчий корпус.

Національними добровільними частинами австро-угорської армії були Польський, Український та Албанський Легіони, причому перші два діяли на ділянці Південно-Західного фронту [7].

Частини, створені з підвладних Росії та Австро-Угорщині народностей формували неохоче. Імперські уряди не довіряли нічому, що могло сприяти розвитку сепаратистських прагнень. Більшість подібних формувань царської армії були лише символічними (наприклад чехословацький стрілецький полк імені Яна Гуса чи Польський легіон) - аж до Лютневої революції, після якої спостерігається лібералізація в національному питанні. Це пом'якшення торкнулося і військ, що формувалися з військовополонених австро-угорської армії. Коли в травні 1917 р. Український генеральний військовий комітет (обраний на I Українському військовому з'їзді) порушив клопотання перед владою про українізацію фронтних частин, деякі російські генерали розглядали це як засіб зміцнення боєздатності в умовах розвалу армії.

Причини існування національних частин в арміях невідомо пов'язані з загальною картиною Першої світової війни. Тут можна провести паралелі з Другою світовою. Але Верховне командування вермахту пішло на створення національних частин з іншої причини - необхідність поповнення людських ресурсів. Схожість простежується і в національному складі. Так, в ході Першої світової війни російське командування пішло на такий крок як формування військових з'єднань з військовополонених ворожої армії - чехів, словаків, сербів. З цієї загальної картини дещо випадають бронедивізіони Великої Британії та Бельгії. Причина їх появи пояснювалася технічною відсталістю Російської імперії. На всю державу існував єдиний вагобудівний завод, який випускав броньовані автомобілі для фронту - Російсько-Балтійський. Тому протягом усієї війни проводилися закупки броньовиків у союзників. Відсутність власних підготовлених кадрів намагалися вирішити іноземними дивізіонами [6].

Особливості перебігу бойових дій на південному фланзі Східного фронту дає відповідь на те, чому більша частина національних формувань діяла саме на території українських земель.

Простежуючи історію національних частин в російській імператорській армії можна помітити, що найбільше відзначилися у бойових діях національні

з'єднання, утворені до 1917 р. Яскравим прикладом є чехословаки [5]. У 1917 р. домінуючим чинником утворення таких формувань став політичний. Відповідно до цієї частини створювалися з перспективою боротьби за власну незалежність. В даному випадку найкращим прикладом є польські легіонери. Тому контингенти, які було сформовано після Лютневої революції в боях Першої світової війни не відзначилися.

Перша світова війна стимулювала розвиток революційних і національних рухів у всьому світі, сприяла розвалу чотирьох імперій: Російської, Німецької, Австро-Угорської і Османської. Війна загострила національні протиріччя, особливо в багатонаціональних державах. Зовні спокійний кінець XIX століття характеризується визріванням національно-визвольних рухів, які з початком загальноєвропейської війни похвалили свою діяльність. Далекоглядні предстанники інтелектуальних еліт бездержавних народів виступали за створення військових формувань, які б дозволяли якщо не здобути державність, то хоча б домогтися більшої політичної ваги на післявоєнній арені. Безпосереднім втіленням такого прагнення стали національні контингенти в складі армій метрополій. Їхньою спільною рисою була добровільність, патріотизм і віра в правоту своєї справи.

Національні частини існували в арміях з давніх часів. Як правило, це були гвардійські частини. Продовжилася ця традиція і в XX столітті. Причиною створення національних частин в Першу світову війну була як правило, необхідність в додаткових людських ресурсах. Загальновідомими прикладами є колоніальні війська Великобританії і Франції, які брали активну участь в боях на Західному фронті Першої світової війни.

Незважаючи на тривалість бойових дій, а також матеріальні і людські втрати країн, які брали в ній участь, в результаті так і не вдалось вирішити ті протиріччя, які призвели до її розв'язання. Навпаки, антагонізми в міжнародних відносинах лише поглибилися, що створювало об'єктивні передумови для виникнення нових кризових явищ в повоєнному світі (насамперед реваншизму). Проте війна мала і позитивні наслідки, насамперед для бездержавних народів. В результаті розпаду Австро-Угорської і Російської імперій на карті Європи з'явилися нові незалежні держави: Українська Народна Республіка, Австрія, Угорщина, Чехословачина, Польща, Югославія, Фінляндія.

Надзвичайно велику роль у здобутті державності цих країн відіграли власні збройні сили. Особливо це стосується Польщі і Чехословащини. Саме завдяки національним військовим формуванням цих народів у складі ворогуючих армій полякам і чехословакам вдалося здобути державність. Що стосується Української Народної Республіки то Тимчасовий уряд обмежив українізацію чотирма корпусами - 6-м, 17-м, 34-м та **41-м**. Найбільш боєздатним був 34-й корпус генерала П.Скоропадського. Брак національно свідомих офіцерських кадрів, політична нестабільність, перешкоди з боку командування зробили процес українізації непослідовним і поверхневим. Безперечно позитивним наслідком цього процесу стало отримання досвіду розбудови вітчизняних збройних сил. На жаль, подальша політика Центральної Ради не дала змоги використати національне піднесення для подальшого створення власної армії.

Література:

1. Ардашев А. Н. Великая Окопная война. Positionная бойня Первой мировой. / А. Н. Ардашев - М.: Яуза, 2009. - 480 с.
2. Головин Н. Н. Военные усилия России в мировой войне./ Н. Н. Головин - Париж: Товарищество объединенных издателей, 1939. - **454** с.

3. Дашкевич Я. Історія українського війська (1917-1995) / Я. Дашкевич ^
Львів: Світ, 1996. - 840 с.

4. Реєнт О. Україна в першій світовій війні: сучасні науково-методологічні акценти / О. Реєнт // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. - |<. Інститут історії України, 2007. - С.88-102.

5. Татаров Б. О. Новітні гусити. Чесько-словацькі військові формування у російському війську (серпень 1914 - квітень 1918 рр.) / Б. О. Татаров - К.: Наш час 2010. - 104 с.

6. Тірі А. Пілігрими Великої війни. Одиссея бельгійського бронедивізіону у 1915-1918 роках / Август Тірі - К.: Темпора, 2010. - 240 с.

7. Jung P. The Austro-Hungarian Forces in World War I (1) 1914-16 / Peter Jung. - London: Osprey Publishing, 2003 - 27 p